

haklarını korumanın yollarını bulmak da büyük önem taşır. Göçmenler, uluslararası insan hakları hukuku tarafından güvence altına alınmıştır. Bu koruma, göçmenlerin insan olarak onurlu bir yaşam sürme temel hakkından kaynaklanır.² İnsan haklarının korunması aşamasında meydana gelebilecek başarısızlıklar, bazı kişilerin hayatları üzerinde ciddi sonuçla doğurabilir. Ciddi ayrımcılık, keyfi tutuklama veya gözaltı, zorla çalıştırma, kölelik veya aşırı istismar edici çalışma koşulları gibi insan hakları ihlalleriyle sonuçlanabilir.

Buna ilaveten, insan kaçakçılığı kurbanları ya da refakatsiz veya ebeveynlerinden ayrılmış göçmen çocuklar gibi bazı göçmenlerin, korunma ve desteğe özellikle ihtiyacı vardır; ve bu ihtiyaçlarının karşılanması hakkına sahiptir. BMMYK, hareket halinde olan tüm insanların sahip olduğu insan haklarına saygı gösteren yaklaşımları tam destekler.

8. Mülteciler 'zorunlu göçmen' midir?

'Zorunlu göç' terimi, bazen sosyal bilimciler veya başkaları tarafından, -uluslararası sınırları aşarak veya ülkeleri içinde- yerinden edilme veya istek dışı yer değiştirmenin birçok çeşidini kapsayan genel, çerçevesi belirlenmemiş bir terim olarak kullanılır. Örneğin çevre felaketleri, çatışma, kıtlık veya geniş ölçekli kalkınma projeleri sebebiyle yerlerinden edilmiş kişilere değinmek için kullanılmıştır.

'Zorunlu göç', yasal bir kavram değildir; ve 'göç' kavramına benzer, evrensel kabul görmüş bir tanımı bulunmamaktadır. Birçok meseleyi kapsar. Diğer taraftan ise, mülteciler uluslararası ve bölgesel mülteci hukukunda açık ve net şekilde tanımlanmıştır ve devletler onlara yönelik, iyi tanımlanmış hukuki yükümlülüklerini kabul etmişlerdir. Mültecilere 'zorunlu göçmen' olarak değinmek, gerekli dikkat ve özeni, mültecilerin belirli ihtiyaçlarından ve uluslararası camianın bu ihtiyaçları çözmek için kabul ettikleri hukuki yükümlülüklerinden başka taraflara doğru dağıtır. Karışıklığı engellemek için BMMYK, mülteci hareketlerine ve diğer yerinden edilme şekillerine değinirken 'zorunlu göç' terimini kullanmaktan kaçınır.

2. Örneğin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi gibi önemli, diğer uluslararası ve bölgesel anlaşmalar da, göçmenler ve mülteciler de dâhil olmak üzere tüm insanların insan haklarına sahip olduğunu belirtir.

9. Bu durumda hem mülteci ve göçmenleri içeren hareket halindeki karışık insan gruplarına değinmenin en iyi yolu nedir?

BMMYK'nin karışık hareketler halinde seyahat eden insan gruplarına değinirken tercih ettiği uygulama 'mülteciler ve göçmenler'dir. Bu, hareket halindeki tüm insanların saygı duyulması, korunması ve yerine getirilmesi gereken insan haklarına ve mülteci ve sığınmacıların belli bir hukuki çerçeve altında korunan belirli ihtiyaç ve haklara sahip olduğunun kabulüne izin veren en iyi yöntemdir.

Bazen siyaset tartışmalarında, 'karışık göç' ve 'karışık akış' veya 'karışık hareketler' gibi ilgili terimler, aynı rota üzerinde yan yana seyahat ederek aynı imkânlardan faydalanan mülteci ve göçmenlerin (insan kaçakçılığı kurbanları ve hassas durumdaki diğer göçmenler de dâhil olmak üzere) meselesine değinmede tercih edilecek kullanışlı yollardır.

Diğer taraftan bazıları tarafından, bireysel statüsü bilinmeyen veya hareket etmek için birbiriyle örtüşen birçok sebebe sahip olarak karışık göç akışı içinde seyahat eden bir kişiye değinmenin kısa yolu olarak görülen 'karışık göçmen' terimi yeterince net ve açık değildir. Kafa karışıklığına sebep olabilir ve bu hareketin içindeki mülteci ve göçmenlerin spesifik ihtiyaçlarını gölgeleyebilir. Tavsiye edilmez.

10. Kendilerini ağırlayan bir ülkeden ayrılıp bir diğerine geçen mülteciler nasıl tanımlanmalıdır? Giriş yapmış oldukları ilk ülkeden başka bir ülkeye geçerlerse, en uygunu onların 'göçmen' olarak tanımlanması olmaz mı?

Bir mülteci, kendisini ağırlayan bir ülkeyi terk edip de, sadece başka bir ülkeye geçtiği için mülteci statüsünü kaybetmez veya 'göçmen' statüsüne geçmez. Bir kişinin mülteci olma sebebi, geldiği ülke tarafından kendisine korunma sağlanmıyor olmasıdır. Yeni bir sığınma ülkesine geçmek bunu değiştirmez; bu nedenle de bir kişinin mülteci statüsünü etkilemez. Mülteci statüsünün gerektirdiği kriterlere uyan bir kişi, koruma arama veya yaşamını yeniden inşa etme amacıyla yaptığı yolculuğun rotasından ve bu yolculuğun çeşitli evrelerinden bağımsız olarak mülteci olmaya devam eder.

Mülteci ve Göçmen?

Sözcük seçimleri önemlidir

UNHCR Country Office in Cyprus

Tel: +357 22 359057

Email: cypni@unhcr.org | www.unhcr.org/cy

Facebook & Twitter: @UNHCRcyprus

Global website: www.unhcr.org

UNHCR/Andrew McConnell

UNHCR
The UN Refugee Agency

1. ‘Mülteci’ ve ‘göçmen’ terimleri aynı anlamda kullanılabilir mi?

Hayır. Her geçen gün, medya ve kamuoyunda ‘mülteci’ ve ‘göçmen’ terimlerinin aynı anlamda kullanılmasına daha sık rastlıyor olsak da, bu iki sözcük arasında çok önemli, hukukî bir fark vardır. Bu iki sözcüğün karıştırılması, mülteci ve sığınmacılara sorun çıkartabileceği gibi, sığınma ve göç konulu tartışmalarda da yanlış anlamalara yol açabilir.

2. Sadece mültecilere özgü olan şey nedir?

Mülteciler, uluslararası hukuk tarafından tanımlanır ve korunur. Mülteciler; eziyet, çatışma, saldırı veya toplum huzurunu ciddi şekilde bozan diğer durumlarda, geldikleri ülkelerin dışında bulunan ve bunun sonucu olarak da ‘uluslararası koruma’ talebinde bulunan kişilerdir. İçinde buldukları durumlar, çoğunlukla o kadar tehlikeli ve dayanılmazdır ki, yakın bölgelerdeki ülkelerde güvenlik arama amacıyla ülkelerinin milli sınırları dışına çıkarlar. Bu nedenle de devletler, BMMYK ve ilgili kuruluşların desteğini kazanarak uluslararası ‘mülteci’ statüsüne girerler. Bu kadar detaylı olarak tanımlanmalarının sebebi, evlerine geri dönmelerinin aşırı tehlikeli olmasıdır; ve bu nedenle de başka yere sığınmak zorundadırlar. Bu kişiler, sığınma taleplerinin reddedilmesi halinde, büyük ihtimalle ölümcül sonuçlara maruz kalacak insanlardır.

3. Mülteciler uluslararası hukuk çerçevesinde nasıl korunur?

Mültecilere ait hakları koruyan özel hukuki düzenlemede ‘uluslararası göçmen koruması’na değinilmekte. Bu düzenlemeye olan ihtiyacın arkasında, mültecilerin ilave güvence gerektiren özel bir durumda bulunuyor olması gerçeği yatmaktadır. Sığınmacılar ve mülteciler kendi ülkeleri tarafından korunmaktan yoksundur.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nin 14. Maddesi, herkesin sığınma talebinde bulunma ve sığınma hakkı alma hakkına değinir. Fakat Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi’nin [‘1951 Sözleşmesi’] uygulanması ve BMMYK’nin sözleşmenin uygulanmasını denetlemeyle görevlendirilmesine kadar, mülteci kavramı uluslararası seviyede açık ve net bir şekilde belirlenmemiştir. 1951 Sözleşmesi ve aynı sözleşmeye ait 1967 Protokolü’nün yanı sıra Afrika’da Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen 1969 ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi gibi bölgesel hukuki araçlar da, çağdaş mülteci koruma rejiminin temel taşlarını oluşturmaktadır. Bu araçlar, uluslararası bir mülteci tanımı belirlemek ve mültecilerin temel hak ve zorunluluklarını bir araya getirmek için düzenlenmiştir.

1951 Sözleşmesinin hükümleri, mültecilerin korunması ve muamelesiyle ilgili alınan önlemlerin değerlendirilmesinde başvurulan temel,

uluslararası standart olmaya devam etmektedir. Sözleşmenin en önemli hükmü, 33. Maddedeki iade etmeme ilkesidir (zorla geri göndermeme); bu hukuki düzenlemenin temelini oluşturur. Bu ilke uyarınca, hayatlarının veya özgürlüklerinin tehdit altında olduğu durumlarda mültecilerin, sınır dışı edilmemeleri veya geri gönderilmemeleri gerekir. Bu korumanın sağlanmasından öncelikle devletler sorumludur.

BMMYK, hükümetlerin sorumluluklarını yerine getirmeleri için, ihtiyaç duyulan şekilde onlara tavsiyelerde bulunup destek olarak, onlarla yakın işbirliği halinde çalışır.

4. 1951 Sözleşmesinin tekrar gözden geçirilmesi gerekli midir?

1951 Sözleşmesi ve onun 1967 Protokolü milyonlarca yaşam kurtarmıştır; ve bu tip anlaşmalar, günümüzde başvurduğumuz temel insan hakları araçlarını teşkil eder. 1951 Sözleşmesi, şu anda tanık olduğumuz göç hareketinin büyüklüğünü bile aşan devasa nüfus hareketlerinin gerçekleşmesi sebebiyle geliştirilmiş, insanlığa ait bir kilometre taşıdır. Özünde, 1951 Sözleşmesi en temel insani değerleri barındırır. Mahkemeler tarafından, değişken bir ortamda mültecilere koruma sağlayabilen canlı bir araç olarak kabul edilmesiyle, değişen gerçeklere uyum sağlayabilirliğini açık bir şekilde gözler önüne koymuştur.

Mülteci korumasının önündeki en büyük engel, kesinlikle 1951 Sözleşmesinin kendisi değil; devletlerin bu sözleşmeye uymasının sağlanmasıdır. Asıl ihtiyaç, bunu uluslararası işbirliği ve sorumluluk paylaşımı ruhuyla uygulamanın en etkili yollarının bulunmasıdır.

5. ‘Göçmen’ sözcüğü ‘mültecileri’ de kapsayacak şekilde genel bir terim olarak kullanılabilir mi?

Göçmen sözcüğünün uluslararası seviyede, tek bir hukuki tanımı yoktur.¹ Bazı kural koyucular, uluslararası kuruluşlar ve medya kuruluşları, ‘göçmen’ sözcüğünü hem göçmenleri hem de mültecileri kapsayan ortak bir terim olarak algılar ve kullanır. Örneğin uluslararası göç konusundaki küresel istatistikler, uluslararası göçü, genellikle birçok sığınmacı ve mülteci hareketini de içerecek şekilde kullanır.

1. 1990 yılında, BM tarafından düzenlenen Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme’de ‘göçmen işçi’ terimi belirlenmiştir. Ayrıca 1975 yılında ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) tarafından düzenlenen Kötü Koşullarda Göç ve Göçmen İşçilere Fırsat ve Muamele Eşitliğinin Sağlanmasına İlişkin 143 sayılı Sözleşme’nin 11. Maddesi ve 1979 yılına ait, ILO’nun (Uluslararası Çalışma Örgütü) İstihdam için Göç Sözleşmesi’nin yanı sıra 1977 yılına ait Göçmen İşçilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Avrupa Sözleşmesi’nin 1. Maddesine de bakınız.

Fakat bu uygulama, kamuoyunda kolaylıkla kafa karışıklığına sebep olabilir ve mültecilerin hayatı ve güvenliği açısından ciddi sonuçlar doğurabilir. ‘Göç’ sözcüğünün genellikle, daha iyi ekonomik fırsatlar arayışıyla sınırı geçen bir kişi örneğinde olduğu gibi, gönüllü bir süreci ima ettiği algılanır. Oysa evlerine güvenli bir şekilde dönemeyen ve bu sebeple de uluslararası hukuk çerçevesinde özel koruma hakkına sahip mülteciler için durum, bundan çok farklıdır.

‘Mülteci’ ve ‘göçmen’ terimlerini bulandırmak, iade edilmekten ve güvenlik bulma amacıyla sınırı yasadışı geçme sebebiyle cezalandırılmaktan koruma gibi, mültecilerin ihtiyacı olan özel yasal korumaya yönlendirilmesi gereken dikkati dağıtır. Sığınma talebinde bulunmanın yasadışı hiçbir yanı yoktur – tam tersine bu evrensel bir insan hakkıdır. ‘Mülteci’ ve ‘göçmen’ terimlerini birbirine karıştırmak, mültecilere ve sığınma kurumuna gösterilen kamuoyu desteğine, mültecilerin tam da böyle bir korumaya hiç olmadığı kadar ihtiyaç duyduğu bir anda, zarar verebilir.

Tüm insanlara saygılı ve onurlu bir şekilde davranmamız gerekir. Göçmenlerin insan haklarına saygı gösterilmesini güvence altına almalıyız. Aynı zamanda mültecilere, onların içinde bulunduğu bu özel ve zor durumdan dolayı, ve devletin onlara karşı taşıdığı sorumlulukların etkisini azaltmaktan kaçınmak için, uygun yasal ve işlevsel bir müdahalede bulunmamız şarttır. Bu sebeple, BMMYK her zaman ‘mülteci’ ve ‘göçmen’ sözcüklerine, mülteci hareketlerinin sebepleri ve yapısı konusunda netliği korumak, ve uluslararası hukuk kapsamında mülteciler için yerine getirilmesi gereken belirli yükümlülükleri göz ardı etmemek için farklı şekilde değinir.

6. Göçmenlerin hepsi, her zaman gerçekten de göç etmeyi mi ‘tercih eder’?

İnsanları yer değiştirmeye iten etkenler karmaşık olabilir. Genellikle sebepler çok yönlüdür. Göçmenler iş bularak hayatlarını iyileştirmek için, veya bazı durumlarda eğitim, aile birleşmesi veya başka sebeplerden dolayı yer değiştirebilir. Ayrıca doğal felaketler, kıtlık veya aşırı fakirlikten dolayı ortaya çıkan aşırı zor şartları azaltma amacıyla da yer değiştirebilirler. Bu sebeplerden dolayı ülkelerini terk eden kişiler, genel olarak uluslararası hukuk çerçevesinde, mülteci olarak tanımlanmayacaktır.

7. Göçmenler de korunmayı hak ediyor mu?

Bir göçmenin ülkesini terk etmesinin sebeplerinin genellikle üstünden gelinmesi zordur, ve göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve insan